

ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, ВАЛЕОЛОГІЇ, ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Лянной Ю. О.

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Анотація. У статті розкриваються професійні аспекти підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у СумДПУ ім. А.С. Макаренка за рахунок впровадження у навчальний процес новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій через співпрацю різних фахівців галузі охорони здоров'я, валеології, фізичної культури і спорту.

Ключові слова: фізична реабілітація, професійна підготовка.

Аннотация. Лянной Ю.О. Пути сотрудничества специалистов в области здравоохранения, валеологии, физической культуры и спорта в подготовке будущих специалистов по физической реабилитации. В статье раскрываются профессиональные аспекты подготовки будущих специалистов по физической реабилитации в СумГПУ им. А.С. Макаренко за счет внедрения в учебный процесс новейших физкультурно-оздоровительных реабилитационных технологий через сотрудничество разных специалистов в области здравоохранения, валеологии, физической культуры и спорта.

Ключевые слова: физическая реабилитация, профессиональная подготовка.

Annotation. Lyannoy Y.O. Way of collaboration of specialists in area of health protection, valeological, physical culture and sport in preparation of future specialists on the physical rehabilitation. In the article the professional aspects of preparation of future specialists open up on the physical rehabilitation in Sumy state pedagogical university named after A. S. Makarenko of due to introduction in the educational process of the newest athletic-health rehabilitations technologies through collaboration of specialists in area of health protection, valeological, physical culture and sport.

Keywords: physical rehabilitation, professional preparation.

Вступ.

Необхідність серйозної уваги до проблеми відновлення та зміцнення здоров'я людини, пов'язана з негативними змінами у стані здоров'я населення України у останні десятиліття [1]. Вирішенню даної проблеми присвячені зусилля міжнародної спільноти, окремих держав, громадських організацій, наукових, лікувальних та навчальних закладів. Одним із кроків у розв'язанні цієї проблеми можна вважати створення на початку 90-х років у вищих навчальних закладах (ВНЗ) України та інших країнах СНД нової спеціальності "фізична реабілітація", мета якої полягає у підготовці фахівців оздоровчої галузі. На сьогоднішній день близько двадцяти ВНЗ України готують реабілітологів, переважно за рахунок самоперекваліфікованих медиків або фізкультурників чи масажистів, базовий рівень знань яких не завжди відповідає професійному спрямуванню даної спеціальності.

Саме тепер створились умови для співпраці, обміну науковим, навчально-методичним і практичним досвідом фахівців галузі охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, валеології, реабілітології, спортивної медицини, масажу, мануальної терапії, включаючи тренерів, спортсменів, інвалідів з метою надання майбутнім фахівцям з фізичної реабілітації відповідних теоретичних знань і практичних вмінь для забезпечення широкого впровадження фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій з використанням різноманітних фізичних вправ, мануальних та масажних прийомів, різноманітних природних чинників як найбільш природовідповідних засобів відновлення, оздоровлення, покращення працездатності, а також профілактики багатьох захворювань, травм, інвалідності.

Грунтовний аналіз процесу фізичної реабілітації переконливо доводить, що він покликаний виконувати функції відновлення та зміцнення здоров'я [4]. Сфера фізреабілітаційної діяльності знаходиться у межах відновлювального оздоровлення, що принципово відрізняє її від процесу медичного лікування або фізичного виховання [2]. Процес фізичної реабілітації відрізняється від пасивного вживання фармакологічних засобів проявом власних зусиль. У процесі фізичної реабілітації, на відміну від фізичного виховання та спорту, фізичні вправи повинні застосовуватися в рівноправній єдності з оздоровчими силами природи і гігієнічними факторами. Спектр професійної діяльності фахівця з фізичної реабілітації значно виходить за межі лікувальної фізичної культури (ЛФК), яку слід розглядати як один із засобів фізичної реабілітації. Залучення впливу всього природного потенціалу різноманітних засобів до реабілітаційного процесу створює умови для поліпшення якості життя людини у соціумі [5]. Фізична реабілітація в сучасному суспільстві посідає провідне місце і використовується як ефективний засіб комплексного відновлення фізичного здоров'я і працездатності хворих, спортсменів, інвалідів. Вона запобігає можливим ускладненням при захворюваннях і травмах, прискорює відновлення функціональних систем, тренує, загартує організм, допомагає пристосуватися до життя в нових умовах, що створилися внаслідок хвороби або травми [3].

Фізична реабілітація як наука про відновлення здоров'я останнім часом значно розширює свої межі як серед інших видів реабілітації (медичної, психологічної, педагогічної, професійної, соціальної, оздоровчої), так і серед інших засобів відновлювальної медицини та оздоровлення населення. Поширення набувають як традиційні, так і нові засоби та методики реабілітації, що раніше не використовувались у лікувальній, реабілітаційній і навчальній практиці. Поряд із ЛФК, масажем, фізіотерапією застосовуються фітотерапія, спеліотерапія, Су-Джок терапія, саунотерапія, аромотерапія, методики ендоекології, авторські методики Г. Апанасенка, С. Капралова, О. Огулова.

Робота виконана у відповідності до плану НДР Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Формулювання цілей роботи.

Мета дослідження – вивчення педагогічних умов впровадження у навчальний процес підготовки майбутніх фізичних реабілітологів СумДПУ ім. А.С.Макаренка новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій.

Завдання дослідження:

1. Вивчити можливості додаткового отримання майбутніми фізичними реабілітологами професійних знань, через впровадження у навчальний процес їх підготовки новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій.
2. Проаналізувати професійну зацікавленість у вивченні майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації новітніх технологій відновлювальної та спортивної медицини, валеології, мануальної терапії, масажу тощо.
3. Визначити потребу лікувально-профілактичних, реабілітаційних, навчально-спортивних закладів у фахівців (фізичних реабілітологів), які володіють новітніми фізкультурно-оздоровчими реабілітаційними технологіями.

Організація дослідження. Дослідження проводилось на базі кафедри фізичної реабілітації СумДПУ ім. А.С. Макаренка за участю фахівців лікувально-профілактичних і реабілітаційних закладів м. Сум, Державного олімпійського навчально-спортивного центру (м. Київ), а також інших провідних науковців галузі охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, спортивної медицини і реабілітації. Деякі наукові та навчально-методичні матеріали були отримані під час участі автора у Всеросійському науковому форумі “Реабілітація. Спортивна медицина 2006” (Російська асоціація спортивної медицини і реабілітації хворих та інвалідів, Москва, Росія) та семінарі-тренінгу “Технологія визначення рівня соматичного здоров'я студентів” (Національний університет “Києво-Могилянська академія”, м. Київ, Україна). Дослідженням було охоплено 85 студентів. Нами були використані такі методи педагогічного дослідження як аналіз, рейтинг, опитування, бесіда, анкетування.

Результати дослідження.

При вивченні можливостей додаткового отримання професійних знань студентами-реабілітологами СумДПУ ім. А. С. Макаренка при опануванні новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій можна зазначити, що у навчальний процес їх підготовки впроваджено спецкурси “Фізична реабілітація спортсменів високого класу”, “Основи індивідуального здоров'я людини”, “Клінічні основи фізичної реабілітації” і планується ввести ще один спецкурс професора Капліна М.М. “Основи імунореабілітації”.

У змісті розробленого спецкурсу “Фізична реабілітація спортсменів високого класу” використовуються авторські методики Капралова С.Ю. – застосування аплікаторів, тракційного релакс-мату, тренажера «Горбунок», водолікувальних процедур, самомасажу (дерев'яними, ебонітовими, металевими пристосуваннями), Су-Джок терапії, ароматерапії, спеліотерапії, мануальної терапії, рефлексотерапії, саунотерапії в реабілітаційній практиці спортсменів збірних команд України. Ці методики дають можливість студентам значно розширити коло відновлюючих засобів, які можуть бути використані у їх професійній діяльності.

У змісті розробленого доцентом Міхеєнком О.І. спецкурсу “Основи індивідуального здоров'я людини”, розглядаються такі теми як холістичний (цілісний) підхід до здоров'я людини, психоемоційна активність та її валеологічний контроль, вчення про індивідуальну конституцію людини, проблеми ендоекології організму людини, особливості проведення оздоровчого фізичного тренування, індивідуальні особливості дієтотерапії, авторські методики і системи оздоровлення та ін. Даний спецкурс створює умови для відповідального відношення майбутнього фізреабітолога до власного здоров'я і передбачає глибокий, системний підхід до оздоровлення людини з використанням природних засобів. Студенти переконуються, що здоровий спосіб життя в поєднанні з використанням природних оздоровчих засобів здатен зробити те, що не під силу надсучасним медичним технологіям. Якщо людина прагне зцілитися, в неї немає іншого вибору, крім використання засобів природного оздоровлення.

У змісті розробленого професором Мухінін В.М. спецкурсу “Клінічні основи фізичної реабілітації” розкриваються особливості застосування фізичних засобів відновлення при захворюваннях і травмах опорно-рухового апарату (ОРА), серцево-судинної системи, після хірургічних втручань та ін. Під час оволодіння методиками даного спецкурсу на свідомість студентів позитивно впливала творча особистість професора Мухініна В.М. – автора першого в Україні підручника “Фізична реабілітація”. Індивідуальний світогляд автора, його багаторічний професійний досвід дають змогу надавати студентам якісно нову інформацію високого рівня.

Крім того, для додаткового отримання професійних знань студентами-реабілітологами в м.Суми при кафедрі фізичної реабілітації створено Центр медичної та фізичної реабілітації хворих та інвалідів з порушенням функцій ОРА, де студенти додатково вивчають запатентовані авторські методики д.м.н. Купини В.В. та під його керівництвом проводять наукові дослідження. Серед цих патентів – спосіб ранньої діагностики кіл при остеохондрозі хребта, спосіб консервативної декомпресії міжхребцевих нервів при кільових формах остеохондрозу хребта, спосіб консервативної декомпенсації спинного мозку, спосіб консервативної „псевдохілотомії” та ін. Дані методики пройшли апробацію у приватній клініці „Вертеболог” м. Сум і довели свою ефективність.

Додаткову наукову, методичну і практичну інформацію у напрямку професійних знань студенти активно отримують під час участі у семінарах, які організуються професорсько-викладацьким складом кафедри фізичної реабілітації, як правило після відвідування викладачами, аспірантами Міжнародних, Всеукраїнських наукових конференцій, форумів, конгресів, а також курсів підвищення кваліфікації, тренінгів, виставок професійного обладнання. Студентів знайомлять з матеріалами наукових конференцій, проводять спільне обговорення та аналіз

представлених там наукових доповідей, статей і т. ін. Серед новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій зацікавленість у майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, керівників відповідних підрозділів, установ визвали вертикалізатори, противопрележні подушки, термотерапевтичні ліжко-масажери (“NUGA BEST”), вакуумна терапія (методика “Starvac SP 2”), пресотерапія (методика “Puistar s2”), термотерапія (комбіновані тепловодолікувальні установки “SPA-Jet”), тракційна терапія (використання тракційних столів “MINATO”), бальнеотерапія, спеліотерапія, галотерапія, повітряна кріотерапія, мора-терапія, велнестерапія та ін.

Студенти також запрошуються на наукові конференції, які проводяться на факультеті фізичної культури. Серед цих конференцій хотілось відзначити Всеукраїнську наукову конференцію “Сучасні проблеми медичної та фізичної реабілітації”, яку щорічно фахівці кафедри фізичної реабілітації проводять спільно з Сумським обласним управлінням охорони здоров’я за участю науковців провідних установ України, головних лікарів лікувально-профілактичних і реабілітаційних закладів Сумської області. Можна також відзначити Всеукраїнську наукову конференцію “Біосоціокультурні та педагогічні аспекти фізичного виховання і спорту”, яка проводиться до ювілеїв факультету фізичної культури. Крім того самі студенти разом зі своїми науковими керівниками можуть взяти участь у Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції „Сучасні проблеми фізичного виховання школярів та студентів України”, яка вже в шосте проводиться на факультеті фізичної культури.

Професорсько-викладацький склад кафедри постійно намагається знайомити студентів з останніми новітніми розробками, методиками пов’язаних з відновлювальною та спортивною медициною, реабілітологією, валеологією, адаптивною та оздоровчою фізичною культурою через співпрацю з різними періодичними науково-практичними виданнями. Серед них українські журнали “Теорія і методика фізичного виховання і спорту”, “Спортивний вісник Придністров’я”, “Фізичне виховання у школі”, “Дефектологія”, “Український вісник реабілітології” (кафедральний журнал заснований у 2003 р.) та ін., російські – “Медицинская реабилитация”, “Медицина и спорт”, “Физкультура в профилактике, лечении и реабилитации”, “Массаж. Эстетика тела”, “Теория и практика физической культуры”, “Физкультура и спорт”, “Основы физиотерапии, курортологии и ЛФК”. Таким чином, знайомившись з фаховими періодичними виданнями, у студентів-реабітологів СумДПУ ім. А.С.Макаренка є додаткові можливості отримання знань професійного спрямування.

Для з’ясування професійної зацікавленості в засвоєнні майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації новітніх технологій відновлювальної та спортивної медицини, валеології, мануальної терапії, масажу та ін. під час виробничої фізреабілітаційної практики був проведений експеримент у базових кафедральних закладах за участю студентів-практикантів, методистів з фаху, завідуючих підрозділів, керівників установ. Можна відзначити, що професійна зацікавленість майбутніх фахівців значною мірою залежить від їх пізнавальних можливостей і свідомості, мотивів обрання студентами даної професії, професійної майстерності викладачів, методистів практики та прямої потреби лікувально-профілактичних, реабілітаційних, навчально-спортивних, оздоровчих закладів у фахівцях, які володіють новітніми фізкультурно-оздоровчими реабілітаційними технологіями.

Висновки.

Основними педагогічними умовами впровадження у навчальний процес підготовки майбутніх фізичних реабітологів СумДПУ ім. А.С.Макаренка новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій виступають матеріально-технічна та науково-методична забезпеченість спеціальності, доступність оволодіння студентами відповідними методиками, мотиви обрання студентами даної професії, індивідуальний і професійний стиль викладання спеціальних дисциплін, перспективи престижного працевлаштування випускників за фахом. Співпраця фахівців галузі охорони здоров’я, фізичної культури і спорту, валеології при підготовці фізичних реабітологів створює додаткові можливості отримання професійних знань майбутніми фахівцями, що викликає зацікавленості в них керівників лікувально-профілактичних, реабілітаційних, навчально-спортивних, корекційно-педагогічних, оздоровчих закладів. Дещо знижує зацікавленість в оволодінні знаннями даної професії відсутність посад фізичного реабітолога в штатних розкладах державних спеціалізованих установ (ЛПЗ, реабілітаційні і навчально-спортивні центри, спеціалізовані навчальні установи та ін.). У зв’язку з цим гостро постає питання працевлаштування випускників даної спеціальності.

Результати теоретично-практичної підготовки студентів при опануванні новітніми фізкультурно-оздоровчими реабілітаційними технологіями засвідчили, що у експериментальній групі відбулися позитивні зміни. На прикінцевому етапі високого рівня теоретично-практичної підготовки досягло 51,3% студентів, що у 2,5 рази перевищує кількість студентів на констатуючому етапі дослідження. На прикінцевому етапі змінилася кількість студентів, які досягли достатнього рівня теоретично-практичної підготовки – 28,6% у порівнянні на констатуючому етапі – 22,5%. На середньому рівні підготовки залишилися 8,5 % студентів (було 28,3%). Незначна кількість студентів (2,3%) залишилася на низькому рівні.

Про якість підготовки фізичних реабітологів в СумДПУ ім. А.С. Макаренка також засвідчують одне перше (Г. Латіна, 2003 р.), чотири других (К. Прикажчик, 2003 р.; Ю. Сінча, 2003 р.; Г. Латіна, 2004 р., Ю. Сінча, 2005 р.) і одне третє (О. Даценко, 2005 р.) місця за останні три роки виступу студентів у Всеукраїнських олімпіадах з фізичної реабілітації, які відбувалися у Львівському державному інституті фізичної культури.

У перспективі – дослідження впливу новітніх фізкультурно-оздоровчих реабілітаційних технологій для відновлення і покращення працездатності спортсменів збірних команд України на базі реабілітаційного відділення МВЦ Державного олімпійського навчально-спортивного центру (Конча-Заспа), м. Київ під час проведення фізреабілітаційної (виробничої) практики кращих студентів, магістрантів спеціальності “фізична реабілітація” СумДПУ ім. А. С. Макаренка.

Література:

1. Апанасенко Г.Л. Валеология: первые итоги и ближайшие перспективы // Теория и практика физической культуры. – 2001. – №6. – С.2–8.
2. Кукса В.О. Підготовка спеціалістів у сфері фізреабілітаційної освіти // Педагогічні науки. Зб. наук. пр. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2001. – с. 212-220.
3. Лянной Ю.О. Підготовка фізичних реабілітологів в СумДПУ ім. А.С. Макаренка для створення і функціонування реабілітаційної системи в Україні. // Матер. I Всеукр. наук. конф. “Сучасні проблеми медичної і фізичної реабілітації” – СумДПУ, 2005. – С. 163-173.
4. Міхеєнко О.І., Лянной Ю.О. Валеологія та фізична реабілітація як оздоровчі галузі професійно-прикладної діяльності //Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції. Наука. Освіта. Здоров'я. Реабілітація. – Вип. 4. – Луганськ: Знання, 2005. – С.106-111.
5. Міхеєнко О.І. Теоретико-методологічні підходи до структурування змісту фізреабілітаційної освіти // Наука і освіта. – Одеса, 2002.– № 6. – С. 74-78.

Надійшла до редакції 23.03.2006р.